

Asia: VN/2160/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Kysymykset lausunnon antajille

Millaisia huomioita teillä on oppivelvollisuuslakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Sivistysala ry:n (myöhemmin Sivista) tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa. Kiitämme opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua oppivelvollisuuslain muuttamisesta.

5 § Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan oppivelvollinen, jota ei ole vielä otettu minkään koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi, voisi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla nuorisolaissa tarkoitetun nuorten työpajatoimintaan siihen asti, kunnes asuinkunta osoittaa hänelle opiskelupaikan lain 15 §:n mukaisesti.

Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti, jonka mukaan oppivelvollinen voisi suorittaa opintoja koulutusmuotoon sopivassa oppimisympäristössä kuten työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja nuorten työpajatoiminnassa. Tämän muutoksen tarkoituksena ei ole esitysluonnoksen mukaan muuttaa nykytilaa, vaan ainoastaan selkeyttää ja vahvistaa olemassa olevaa käytäntöä, että oppivelvollinen voi suorittaa opintoja nuorten työpajatoiminnassa. Työpajat voivat tällöin toimia koulutuksen suorittamisen oppimisympäristönä.

Sivista kannattaa molempia lisäehdotuksia. 4 momentin mukainen lisäys on tarkoitettu väliaikaiseksi toimenpiteeksi siksi aikaa, kun opiskelijalle järjestetään opiskelupaikkaa. Sivista esittää harkittavaksi, että jaksoa voisi tarvittaessa jatkaa yli kahden kuukauden, mutta kuitenkin niin, että jaksolle on säädetty selkeä enimmäiskesto. Näin oppivelvollisella olisi aikaa kiinnittyä

oppimisympäristöön ilman tunnetta jatkuvasta siirtelystä. Samalla oppilaitoksilla olisi riittävä aika tehdä tarvittavat järjestelyt opiskelijan sisään ottamiseksi. Lisäksi 5 momentin mukainen lisäys selkeyttää nykytilaa työpajojen käytön osalta oppimisympäristöinä. Sivista pitää tärkeänä, että asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu jatkuu sen ajan, kun asuinkunta etsii oppivelvolliselle uutta opiskelupaikkaa.

Sivista pitää tärkeänä, että oppivelvollisuuden laajentamisen tuomat haasteet koulutuksen järjestäjille tunnustetaan. Erityisesti oppilaitoksiin osoitetut oppivelvolliset sekä opiskelukuntoisuudeltaan puutteelliset opiskelijat hyötyisivät joustavammista tavoista suorittaa oppivelvollisuus. Oppivelvollisuuden keskeyttämisen pitäisi olla nykyistä helpompaa.

Sivista katsoo, että kaikille nuorille oppivelvollisuuden suorittaminen ei ole oikea ratkaisu ja voi myös heikentää nuoren tilannetta ja terveyttä. Jos nuori tarvitsee hoitoa, ryhmämuotoinen ja tavoitteellinen opiskelu ammattioppilaitoksessa ei välttämättä ole hänelle sopiva vaihtoehto. Tutkintoon johtava tai siihen valmentava koulutus ei voi toimia nuoren terveydellisenä hoitopaikkana. Myöskään TELMA-koulutuksen lähtökohtana ei ole hoidon tarjoaminen, vaan itsenäiseen elämään valmentaminen.

Jotkut koulutuksen järjestäjät ovat tuoneet esille arjen haasteet tilanteissa, joissa opiskelijan terveydentila on erittäin vaativa tai hän tarvitsee jatkuvaa hoivaa. Mielenterveysongelmien lisääntyessä myös väkivaltainen oireilu on voinut lisääntyä tilanteissa, joissa nuori osoitetaan sellaiseen ympäristöön, joka ei tue hänen hoidon tarvettaan.

Sivista katsoo, että säädökset oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä (7 §) ja asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta (14 §) tulisi uudelleen arvioida sen täsmentämiseksi, miten toimitaan tilanteissa, joissa oppilaitoksessa opiskelu on hyvin haastavaa. Nuori tulisi voida ohjata hänelle sopivampaan palveluun tai oppivelvollisuuden suorittaminen tulisi voida keskeyttää.

19 § Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Pykälän 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin siten, että monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsitteestä luovuttaisiin. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan koulumatkan pituus ehdotetaan laskettavan lähimpään oppilaitokseen, jossa järjestetään koulutusta opiskelijan suorittamassa tutkinnossa. Voimassa olevassa laissa laskentaperuste on ollut lähimpään monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, mikä on aiheuttanut tulkintaongelmia.

Sivista arvioi, että muutoksella voi olla isompi taloudellinen vaikutus kuin hallituksen esitysluonnoksessa on arvioitu. Sivista katsoo, että uudistuksen vaikutuksia on seurattava tarkkaan.

Koulutuksen järjestäjille on korvattava aiheutuneet todelliset oppivelvollisille maksetut matka- ja majoituskorvaukset. Sivista toteaa, että nykytilaa selkeyttäisi, jos matka- ja majoituskorvaukset siirrettäisiin kokonaisuudessaan KELAn korvausten piiriin.

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

Sivista kannattaa tarkennusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä vähintään kuukauden kestävän tilapäisen ulkomailta opiskelun ajaksi silloin kun opiskelija ei osallistu Suomen lainsäädännön tai opetussuunnitelman mukaiseen koulutukseen.

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Sivista kannattaa muutosta tilanteissa, joissa opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää tai siihen sisältyviä opintoja niin että oppivelvollinen saa edellytetyt opinnot sekä ylioppilastutkinnon suoritettua. Esitys selkeyttää ns. kaksoistutkintoa suorittavien opiskelijoiden asemaa.

Millaisia huomioita teillä on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan täydennettäväksi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momenttia siten, että koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

Esitysluonnoksessa todetaan, että voimassa olevan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain perusteluissa todetaan, että lähtökohtaisesti koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijan suoritettavaksi kaikkia koulutuksen perusteiden mukaisia osia. Näin ollen muutoksella ei esitysluonnoksen mukaan muutettaisi nykytilaa eikä siitä myöskään arvioiden mukaan aiheutuisi lisää kustannuksia koulutuksen järjestäjille. Muutoksella pyritään selkeyttämään nykytilaa ja yhdenvertaistamaan opiskelijan asemaa.

Sivista pitää tärkeänä, opiskelijalla on mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja sekä suorittaa ammatillisen ja lukiokoulutuksen opintoja. Ehdotettua muutosta ei kuitenkaan pidä ymmärtää siten, että opiskelijalle muodostuisi subjektiivinen oikeus kaikkeen mahdolliseen koulutustarjontaan; esimerkiksi ammatillisia perustutkintoja on 42 ja yksittäisiä tutkinnon osia

tuhansia. Lähtökohtaisesti kohtuullisena voidaan pitää oppilaitosten nykytilaa vastaava koulutustarjonta.

Sivista toivoo valmistelussa kiinnitettävän huomiota siihen, millaiseksi oppimisen tuen kokonaisuus muodostuu asteelta toiselle siirryttäessä. Yhteistyötä eri koulutusmuotojen ja viranomaisten kesken on syytä edelleen tiivistää, jotta jatkumo olisi aidosti mahdollinen. Sivista pitää hyvänä, että oppimisen tukea kehitetään koulutusjärjestelmässä kokonaisuutena, jotta se toimii oppijan näkökulmasta ymmärrettävästi ja sujuvasti. Koulutusmuotojen erilaiset piirteet ja tavoitteet on kuitenkin huomioitava myös tuen lainsäädännössä, eikä ole tarkoituksenmukaista varsinaisesti yhtenäistää tuen lainsäädäntöä samanlaiseksi kaikissa koulutusmuodoissa. Sivista katsoo, että TUVA-koulutuksen tuen uudistamisen tarpeet olisi syytä arvioida perusasteen ja toisen asteen tuen lainsäädännön muututtua.

Millaisia huomioita teillä on perusopetuslakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännöksiä siten, että niihin lisättäisiin velvollisuus ottaa opiskelijoiksi ensisijaisesti oppivelvolliset hakijat. Ehdotetun muutoksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi antaa etusija oppivelvollisille hakijoille. Muutos tarkoittaisi sitä, että oppivelvolliset hakijat tulisi valita ensin sekä yhteishaussa hakevista että jatkuvan valinnan kautta hakevista hakijoista. Vasta sitten valittaisiin muut hakijat hakujärjestyksessä.

Sivista kannattaa ehdotusta, sillä sen arvioidaan vähentävän osoitettavien opiskelijoiden määrää. Sivista pitää tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö ohjeistaa koulutuksen järjestäjiä, kuinka käytännössä toimitaan eri hakijoiden osalta. Esityksen jatkovalmistelussa on varmistettava myös, että perustuslain mukainen yhdenvertainen kohtelu toteutuu.

Esitysluonnoksen mukaan noin 40 prosenttia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijoista on aikuisopiskelijoita. Osuus on merkittävä. TUVA-koulutus on osoittautunut tarpeelliseksi ja toimivaksi koulutukseksi aikuisopiskelijoille. On tärkeää, että koulutuksen järjestäjien alueellisilla verkostoilla olisi jatkossakin tarjota riittävä määrä aloituspaikkoja oppivelvollisten ohella myös aikuisopiskelijoille.

On tärkeää, että opiskelija ohjataan hänelle parhaiten soveltuvaan opiskelupaikkaan. Hakijan valmiuksiin nähden soveltuvimman koulutuksen arviointi on merkittävä osa ohjausta ja opiskelijavalintaa. Sivistan saaman palautteen mukaan eri työllisyysalueilla voi olla erilaisia käytäntöjä esimerkiksi siinä mikä kielitaito arvioidaan riittäväksi TUVA-koulutukseen. Osa näistä opiskelijoista voisi hyötyä enemmän esimerkiksi perustaitojen vahvistamisesta aikuisten perusopetuksessa. Osalla alueista yhteistyötä ja vuoropuhelua eri koulutusmuotojen ja oppilaitosten kanssa on tarpeen edelleen kehittää.

Sivista pitää ehdotusta järjestyssääntöjen lisäämisestä kannatettavana. Järjestyssäännöt selkeyttävät koulutuksen järjestäjän toimintaa työrauhaan liittyvissä menettelyissä ja niiden avulla voidaan edistää oppilaitosten sisäistä järjestystä sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Sivista ehdottaa kuitenkin vielä harkittavan mobiililaitteiden haltuunottoa koskevaa ehdotusta. Tilanteissa, joissa eri koulutusmuotojen oppilaat ja opiskelijat ovat mahdollisesti samoissa tiloissa olisi työrauhan kannalta tärkeää, että luokahuoneessa olisi mahdollista toimia johdonmukaisesti siten, että oppijoita ei kohdella eri tavoin. Sivista ehdottaa, että mobiililaitteiden haltuunotossa mahdollistettaisiin koulutuksen järjestäjille päättää asiasta järjestyssäännöissä.

Rode Jussi-Pekka
Sivistysala ry